

PIRKANMAAN
MAAKUNTAOHJELMAN 2007 - 2010
YMPÄRISTÖSELOSTUS

PIRKANMAAN
MAAKUNTAOHJELMAN 2007 - 2010
YMPÄRISTÖSELOSTUS

Pirkanmaan liiton julkaisu E 11

ISBN 951-590-221-5

ISSN 0789-1482

PISA/001/2006

Kannen kuvat: Erkki Karén, Marita Palokoski, Tamglass

Painosmäärä: 250 kpl

Painopaikka: Domus-Offset Oy

PIRKANMAAN MAAKUNTAOHJELMAN 2007 - 2010 YMPÄRISTÖSELOSTUS

YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA

Vuonna 2005 voimaan tullut laki suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005) edellyttää maakuntaohjelmien ympäristövaikutusten arviointia, ohjelmaan sisältyvän ympäristöselostuksen laatimista sekä siitä kuulemista ja tiedottamista. Tämä ympäristöselostus esittää tiedot Pirkanmaan maakuntaohjelman sisällöistä, tarkastelluista vaihtoehtoista sekä ohjelman arvioiduista ympäristövaikutuksista.

MAAKUNTAOHJELMAN SISÄLTÖ, TAVOITTEET JA ROOLI

Maakuntaohjelma on maakunnan kehittämisen kehysohjelma, jolla tarkennetaan maakuntasuunnitelman strategiaa. Maakuntaohjelma määrittelee toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi, maakunnan kehittämisen kannalta keskeisimmät hankkeet sekä arvion näiden rahoituksesta. Sen keskeinen tehtävä on yhteensovittava: eri rahoituslähteiden, ohjelmien ja toimintapolitiikkojen välisen työnjaon määrittely. Erityisohjelmilla - kuten EU:n rakennepoliittiset ohjelmat, osaamiskeskus- ja aluekeskusohjelmat sekä muut sektori- ja toimialaohjelmat - toteutetaan ja resursoidaan maakuntaohjelmassa osoitettuja tarpeita. Maakuntaohjelma on koko Pirkanmaata ja sen toimijoiden yhteisiä tavoitteita varten.

Pirkanmaan maakuntaohjelmaan sisältyvät toimenpide-ehdotukset muodostavat neljän toimintalinjan kokonaisuuden: 1) yritystoiminta ja tutkimus, 2) tekijät ja osaaminen (inhimilliset voimavarat), 3) aluerakenne, yhteydet ja energia sekä 4) vetovoima, imago ja identiteetti.

Kansallisesti maakuntaohjelmaa suuntaavat valtioneuvoston päättämät valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet ja EU:n tasolla kilpailukykyisyyttä korostava Lissabonin strategia. Maakuntaohjelman toteutuksessa on osaltaan otettava huomioon syksyllä 2005 valmistunut Pirkanmaan ympäristöohjelma. Se kattaa keskeiset kansalliset ja kansainväliset ympäristölliset tavoitteet sovitettuna Pirkanmaan toimintaympäristöön. Pirkanmaan ympäristöohjelman tavoitteet keskittyvät 1) luonnon- ja kulttuuriympäristön monimuotoisuuteen ja luonnonvarojen kestäväan käyttöön, 2) terveelliseen, viihtyisään ja ekologisesti kestäväan asuinympäristöön, 3) ympäristövastuulliseen elinkeinotoimintaan, 4) luonnon virkistyskäyttöön, sekä 5) ympäristötietoisuuteen ja tutkimukseen.

PIRKANMAAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA, OMINAISPIIRTEET JA KEHITYS

IHMISTEN TERVEYS, ELINOLOT JA VIIHTYVYYS

Pirkanmaan väestö on maan terveimpiä kansantautien osuudella mitattuna. Kansantauteja esiintyy Pirkanmaalla verenpainetautia lukuun ottamatta hieman vähemmän kuin maassa keskimäärin. Sen sijaan kuntien välillä sairastavuudessa on suuria vaihteluita. Pienissä maaseutukunnissa, joissa on korkea ikärakenne, on kansantautien sairastavuusaste korkea. Tampereen, Ylöjärven ja Pirkkalan väestö on koko maan terveimpiä.

Väestön elinolot ovat Pirkanmaalla keskimäärin koko maan tasoa. Asuntojen pinta-ala asuntokuntaa kohden on hieman keskiarvoa pienempi, mutta ahtaasti asuvien osuus puolestaan on pienempi. Puutteellisesti varustetuissa asunnoissa asutaan lähinnä maaseutukunnissa. Pirkanmaalla rakennetaan väestöosuudella mitattuna huomattavasti enemmän uusia asuntoja kuin Suomessa keskimäärin.

Pirkanmaa on useimmissa selvityksissä ollut maan vetovoimaisimpia alueita ja sen imago hyvin myönteinen. Tampereen kaupunki ja sen lähikunnat vetävät väestöä mm. mittavilla harrastus- ja kulttuurimahdollisuuksilla, koulutusmahdollisuuksilla, kansainvälisyydellä, hyvillä liikenneyhteyksillä sekä monipuolisilla asumismahdollisuuksilla. Hieman kauempana maakunnan keskuksesta olevat kunnat houkuttelevat maaseutumaisella ympäristöllä, edullisilla tonteilla sekä paluumuutolla syntymäseudulle. Tästä huolimatta väestökehitykseltään negatiivisia kuntia on etenkin maakunnan pohjoisemmissa osissa.

ILMA JA ILMASTO

Rikkidioksidipäästöjen vähentyminen metsäteollisuuden rakennemuutoksessa ja maakaasuverkon rakentamisen seurauksena on parantanut merkittävästi ilmanlaatua Pirkanmaan asutusalueilla ja vähentänyt paikallista rikkilaskemaa sekä kulkeumaa muualle. Happamoittava kuormitus ylittää kuitenkin edelleen alueella kriittisen tason. Taajamissa ilmanlaatu voi ajoittain aiheuttaa herkimmillä yksilöillä terveysvaikutuksia, ja teollisuuden ilmaan päästämät haisevat yhdisteet vähentävät viihtyisyyttä usealla paikkakunnalla.

Lämpötilan nousu vajaalla asteella on jo nyt vaikuttanut monella tapaa maapallon luontoon ja ihmisen elinoloihin. Sen kielteisiä vaikutuksia arvioidaan olevan mm. luonnon ekosysteemeille ja monimuotoisuudelle, ihmisten ja eläinten terveydelle, rakennuksille ja infrastruktuurille sekä tulvariskeihin. Myönteisiin vaikutuksiin voidaan laskea mm. kasvavat satomäärät, lisääntyvä puuntuotanto ja vähenevä talviajan energiankulutus.

KASVILLISUUS, ELIÖT JA LUONNON MONIMUOTOISUUS

Metsätalous on Pirkanmaalla tärkein maankäytön muoto, ja kattaa 77 % maapinta-alasta (tästä 79 % kangasmaita ja loput soita). Pirkanmaalla puuston kasvun ja poistuman välinen hiilitase on positiivinen eli metsät toimivat ns. hiilinieluinä. Runsastuneista hakkuista huolimatta vanhimpien, puuntuotannon kannalta yli-ikäisten metsien ala on viime vuosikymmeninä selvästi kasvanut. Viljavimmat lehtoalueet on aikoinaan otettu viljelyskäyttöön, mutta nykyisin monipuolista lehtoluontoa uhkaavat lähinnä metsätalous ja lisääntyvä rakentaminen, metsien pirstoutuminen ja yksipuolistuminen. Pirkanmaalla on soita hieman yli 200.000 ha, josta on ojitettu noin 78 %. Suurimmat yhtenäiset luonnontilaiset suoalueet on suojeltu joko kansallispuistoihin tai soiden suojeluohjelmiin kuuluvina. Ihmisen pitkään jatkunut toiminta maataloudessa on luonut elinympäristöjä lajistolle, joka on riippuvainen avoimista tai puoliavoimista laidunmaista ja niityistä. Tämä lajisto on harvinaistumassa maatalouden muutoksen myötä. Vesiluonnon osalta merkittäviä ovat luonnontilaiset pienet lammet ja järvet sekä laajat reittivesistöt.

PINTAVEDET

Pirkanmaan vesipinta-ala on 2.026 neliökilometriä eli noin 14 % koko maakunnan pinta-alasta. Maakunnan vesistöillä on vesihuollon ohella huomattavaa matkailu- ja virkistysmerkitystä. Järvialueen vesistöjen suuret altaat ovat harjuosuuksien kohdalta lähes luonnontilaisia. Viime vuosikymmenen aikana kemiallisen metsäteollisuuden aikanaan aiheuttama likaantuminen on olennaisesti vähentynyt. Samoin on vähentynyt merkittävästi suurten jätevesipuhdistamoiden aiheuttama kuormitus. Vesien säännöstely voimatalouden ja tulvasuojelun tarpeisiin rehevöittää jonkin verran vesistöjä. Nämä vaikutukset peittyvät usein pistemäisen kuormituksen tai hajakuormituksen alle.

POHJAVEDET

Pohjavesi on luontaisesti hieman hapanta, mutta muuten pohjaveden luonnontilainen laatu on Pirkanmaalla yleensä hyvä. Pohjavesialueiden sijainti on kuitenkin kulutuskeskuksiin nähden epätasainen. Pohjavesien laatuongelmat ovat selvimpiä seuduilla, joissa maaperä läpäisee huonosti vettä. Harjut ja reunamuodostumat ovat perinteisesti olleet alueita, joille on hyvän maapohjan vuoksi sijoittunut erilaisia pohjaveden laadulle riskiä aiheuttavia toimintoja. Pohjaveden pilaantumista on aiheutunut mm. öljyjen ja kemikaalien sekä tiesuolan joutumisesta pohjaveteen. Samoin liiallinen lannoitteiden käyttö sekä viemäroimättömän asutuksen alueilla jätevesien hallitsematon maahan imeytyminen saattavat heikentää pohjaveden laatua.

MAAPERÄ

Maaperää kuormittavat sekä pistemäisistä lähteistä suoraan maahan pääsevät aineet että ilmasta laajoille alueille tuleva laskeuma. Pistemäistä kuormitusta voivat aiheuttaa kaikki toiminnot, joissa käsitellään tai varastoidaan ympäristölle haitallisia aineita. Keski-Eurooppaan verrattuna Suomen ja Pirkanmaankin maaperä on erityisen altis happamoitumiselle ja lisäksi olosuhteet kemikaalien hajoamiselle maaperässä ovat epäedulliset. Yhdyskuntarakentaminen, kallio- ja maaperän luonnonvarojen hyödyntäminen sekä maa-, metsätalous aiheuttavat muutoksia maan vesitaloudessa sekä maaperän ominaisuuksissa.

LUONNON- JA KULTTUURIYMPÄRISTÖ

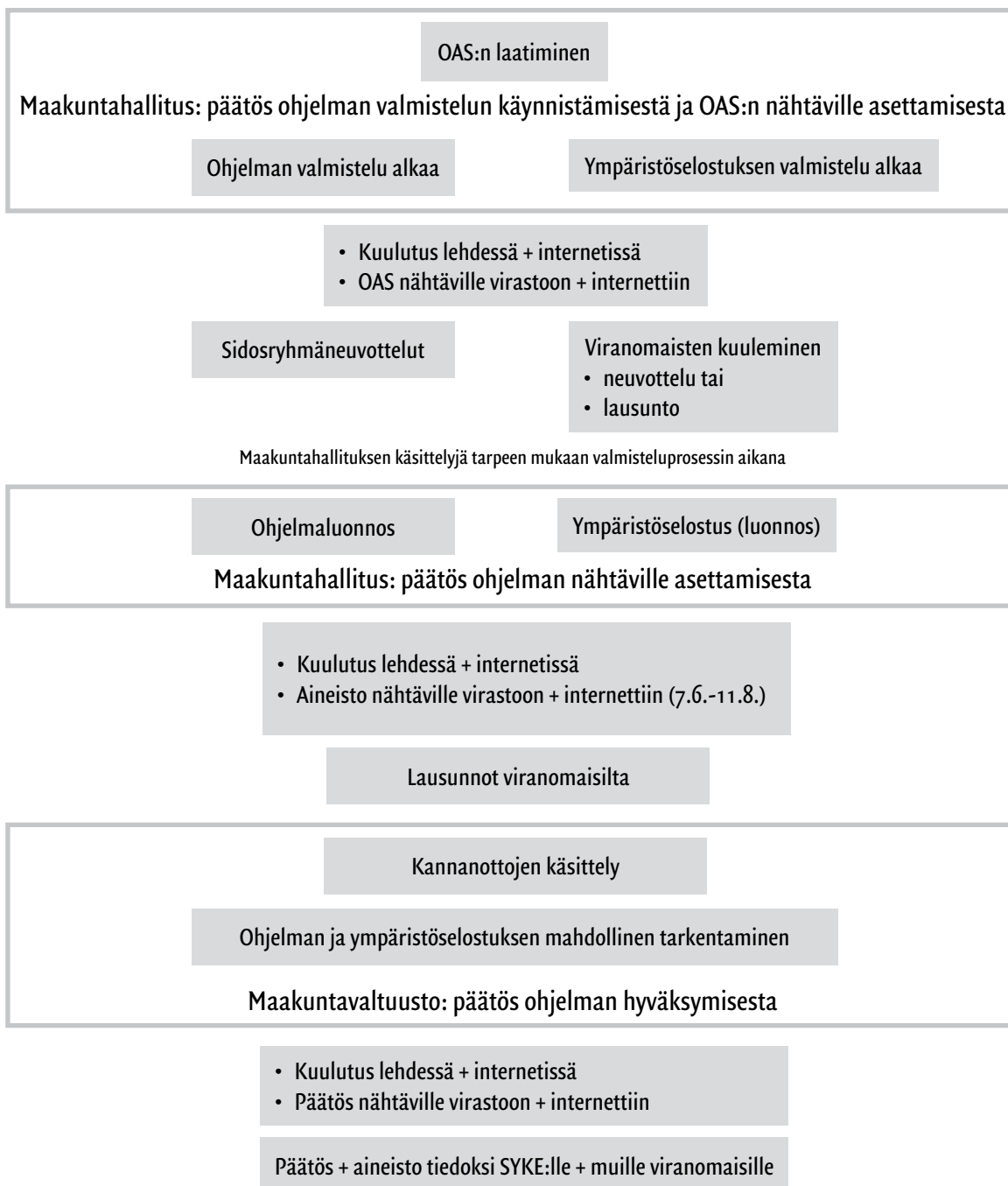
Pirkanmaan luonnonolojen moni-ilmeisyys perustuu maakunnan sijaintiin useiden luonnonmaantieteellisten vyöhykkeiden rajalla. Valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita Pirkanmaalla on yhdeksän, joista neljä on luokiteltu kansallismaisemiksi. Valtakunnallisesti arvokkaita, rakennettuja kulttuuriympäristöjä on luokiteltu yli 160 kpl. Maakunnan alueella on kaksi edustavaa, matkailuarvoltaan korkeaa kansallispuistoa, Seitsemisen ja Helvetinjärvi.

YHDYSKUNTARAKENNE

Pirkanmaan yhdyskuntarakenne on monessa suhteessa ihanteellinen. Pääkeskus on keskellä maakuntaa ja maakunnan eri osissa on 110 tasaisesti työtilaisuuksia ja palveluita tarjoavaa keskusta. Asukkaiden sekä keskusten vuorovaikutukseen liittyy palvelujen saavutettavuus joko linja-autolla tai omalla autolla. Parhaimmat linja-auton käyttömahdollisuudet ovat Tampereen kaupunkiseudulla. Linja-autoreitistön ulkopuolelle jää noin 7000 asukasta (etäisyys reitistä yli kaksi kilometriä). Pirkanmaalla ei ole laajoja täysin asumattomia alueita, mutta asutus rakenne on muuttumassa yhä taajamamaisemmaksi. Taajamaväestön osuus on 85,6 %. Tasapaino kaupungistumisen hyötyjen ja haittojen välillä suosii vuorovaikutuksissa olevien pienempien keskusten merkitystä tulevan aluerakenteen keskeisinä elementteinä. Monikeskuksinen aluerakenne asettaa kuitenkin suuret vaatimukset keskusten väliselle liikenne- ja kommunikaatioinfrastruktuurille.

ARVIOINTIPROSESSI JA VAIKUTUSTARKASTELUN LÄHTÖKOHDAT

Maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnissa on edetty suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointia koskevan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Prosessille perustan on muodostanut maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS). Julkisen nähtävillä pidon aikana OAS:stä saatiin seitsemän palautetta, ja se hyväksyttiin 22.10.2005 maakuntahallituksessa. Julkinen kuulutus ohjelmatyön ja siihen kuuluvan vaikutusten arvioinnin käynnistämiseksi annettiin Aamulehdessä ja liiton Internet-sivuilla 10.1.2006. Ohjelmaluonnoksen valmistelu käynnistyi helmikuussa viidessä teemakohtaisessa ideariihessä, joissa ohjelman sisältöjä hahmoteltiin noin viidenkymmenen maakunnallisen toimijan kesken. Lisäksi ohjelman sisältöjä on käsitelty seutukuntien ja rahoittajaviranomaisten kesken.

Loppuvuodesta 2005 asetettiin Pirkanmaan liiton sisäinen valmisteluryhmä ja keskeisten viranomaisten edustajista (Pirkanmaan liitto, Pirkanmaan ympäristökeskus, Pirkanmaan TE-keskus, Länsi-Suomen lääninhallitus ja Hämeen tiepiiri) muodostettu SOVA-yhteistyöryhmä. Nämä ovat käsitelleet ohjelmaa ja sen vaikutuksia valmistelun eri vaiheissa, sisäinen työryhmä yhdeksän ja SOVA-yhteistyöryhmä viisi kertaa. Ympäristöselostuksessa esitettävistä tiedoista tehtiin kirjallinen kysely viranomaisille huhtikuussa 2006. Maakuntaohjelmaluonnos ja siihen liittyvä ympäristöselostus asetettiin julkisesti nähtäville ja lausunnoille 7.6. – 11.8. väliseksi ajaksi. Saadun palautteen (60 kpl lausuntoja) perusteella ohjelma valmisteltiin ja se hyväksyttiin maakuntavaltuustossa 17.11.2006. Ohjelman valmistumisesta tiedotetaan säädösten mukaisesti.

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointia on tarjouskilpailun perusteella konsultoinut Suunnittelukeskus Oy. Konsultointi on toteutettu viiden maakunnan (Etelä-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Pohjanmaa, Pirkanmaa, Päijät-Häme) yhteistyönä, tavoitteena muodostaa yhteismitallisia käytäntöjä maakuntaohjelmien vaikutusten arviointiin. Vaikutusten arviointimenettelyä ja aineksia on käsitelty projektin ohjausryhmässä, joka kokoontui ohjelmavalmistelu kuluessa neljä kertaa. Ohjelman valmisteluvaiheisiin liittyneen konsulttitiuen lisäksi osallistujaliittojen kesken järjestettiin laajempi vaikutusten arvioinnin työpajatilaisuus 2.5.2006, jolloin maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnin ja ympäristöselostuksen valmistelun keskeisiä kysymyksiä käsiteltiin ja linjattiin osallistujamaakuntien kesken.

Koska maakuntaohjelma on yhteen sovittava maakunnan kehittämisen kehysohjelma eikä se suoraan ole peruste rahoitus- ja hankepäätöksille, myös sen vaikutukset tapahtuvat välillisesti, eri toteuttajatahojen ja resurssilähteiden avulla. Ohjelman luonteen mukaisesti sen vaikutustarkastelut on tehty yleisellä tasolla, ohjelman toimintalinjatasoon kohdennettuina ja keskittyen merkittävimmiksi arvioituihin vaikutuksiin.

Vaihtoehtotarkastelut on tehty akselina nykykehityksen mukainen "nollavaihtoehto" vs. maakuntasuunnitelman strategiaa maakuntaohjelman esitysten mukaisesti toteuttava tavoitteellinen kehitys. Muun tyyppisten vaihtoehtotarkastelujen ei ole katsottu sopivan maakuntaohjelmaan, koska sen kehittämisesitykset ovat muodostuneet valmisteluosapuolten vuorovaikutusprosessissa ilman keskenään vaihtoehtoisia kehitysmalleja. "Nollavaihtoehto" ei kuvaa nykytilan jäädyttämistä, vaan kehityskuvaa, jossa maakuntaohjelman tavoitteita ei systemaattisesti pyritä toteuttamaan.

Mahdollisina vaikutuksina on tarkasteltu

- 1) sosiaalisia vaikutuksia (ihmisten terveys, elinolot, viihtyvyys)
- 2) ekologisia vaikutuksia (maaperä, vesi, ilma, ilmasto, kasvillisuus, eliöt, luonnon monimuotoisuus)
- 3) kulttuurisia vaikutuksia (yhdyskuntarakenne, rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva, kulttuuriperintö)
- 4) taloudellisia vaikutuksia (luonnonvarojen hyödyntäminen, työllisyys, koulutus, taloudellinen kehitys, kilpailukyky, kustannukset, imago) sekä
- 5) tasa-arvovaikutuksia (alueellinen tasa-arvo)

Kolme ensimmäistä vaikutustyyppiä ovat SOVA-lain edellyttämiä ja kaksi jälkimmäistä maakuntaohjelman luonteesta johtuen tärkeinä nähtyjä.

MAKUNTAOHJELMAN MERKITTÄVIMMÄT VAIKUTUKSET TOIMINTALINJOITTAIN

Kutakin toimintalinjaa toteutetaan useiden, keskenään mahdollisesti erisuuntaisiakin vaikutuksia omaavilla toimenpiteillä ja hankkeilla. Koska maakuntaohjelma on kehittämisohjelma, jolla tavoitellaan myönteisiä seurausvaikutuksia, sen tavoitteiden mukaisella etenemisellä on pääsääntöisesti positiivisia vaikutuksia. Joillakin ulottuvuuksilla ja/tai joidenkin osatoimenpiteiden kohdalla voi silti tapauskohtaisesti esiintyä myös negatiivisia vaikutuksia, joskaan nämä eivät välttämättä erotu toimintalinjatasolla.

Maakuntaohjelmaan sisältyy 18 kehittämishaastetta – neljä/viisi kussakin ohjelman neljässä toimintalinjassa. Esitettyjen kehittämishaasteiden toteuttamisen vaikutuksia on arvioitu viisiportaisella asteikolla kunkin viiden päävaikutustyyppin suhteen toimintalinjatasoisten vaikutusten merkittävyyden tunnistamiseksi. Asteikko on:

- ++ merkittävä myönteinen vaikutus
- + vähäinen myönteinen vaikutus
- 0 ei mainittavia myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia
- vähäinen kielteinen vaikutus
- merkittävä kielteinen vaikutus

Nolla-arvosta poikkeavia merkintöjä on käytetty vain, jos arvioitu vaikutus suuntaan tai toiseen on selvä koko toimintalinjaa kokonaisuutena tarkastellen, ja siksi nolla-arvon käyttö on nykytilakuvauksissa vallitseva. Vaikutusten tarkastelussa aikajänne on pääntöisesti ohjelmakautta vastaava, noin 4-5 vuoden päähän ulottuva, paitsi jos toisin erikseen mainitaan. Erityisesti mittavissa infrastruktuurin rakentamishankkeissa vaikutusten toteutumis aika on huomattavasti pidempi.

Vaikutusten merkittävyyden kriteerinä on pidetty sitä, että nykykehityksen/nollavaihtoehdon ja ohjelman tavoitteiden mukaisten vaikutusten välillä on vähintään kahden asteikkoyksikön ero; yleisimmin miinuksesta yhteen tai kahteen plussaan. Tarkempaa tarkastelua edellyttäviä vaikutuksia on kuvattu taulukon alla sanallisesti.

1.YRITYSTOIMINTA JA TUTKIMUS

Vaikutukset:	Nollavaihtoehto	Tavoitevaihtoehto	Ero/merkittävyys
Sosiaaliset	-	+	2
Ekologiset	0	0	0
Kulttuuriset	0	0	0
Taloudelliset	-	++	3
Tasa-arvo	-	+	2

Maakuntaohjelman edellyttämien elinkeinotoimintaa kehittävien toimenpiteiden vaikutukset kohdistuvat selvimmän taloudellisiin, sosiaalisiin ja alueellisen tasa-arvon kysymyksiin. Vaikutukset seuraavat etenkin maakunnan yritysten parantuvan kilpailukyyn ja sitä kautta niiden työllistämisen ja palkanmaksukyyn tavoittelusta kasvamisesta. Palveluliiketoiminnan vahvistumisen tavoite merkitsee mm. sitä, että elinkeinotoiminnassa materiaalistien resurssien käytön kasvua on mahdollista hillitä, etenkin jos samalla tuotantoteknologioita kehitetään ohjelmassa edellytetyllä tavalla ympäristöä säästävään, ekotehokkaampaan suuntaan ja kehittämisresursseja kyetään kohdentamaan suurempiin ja vaikuttavampiin kokonaisuuksiin. Pyrkimys elinkeinon kehittämiseen kunkin seutukunnan vahvoihin toimialoihin perustuen ja maakuntakeskuksen osaajaorganisaatioihin tukeutuen luo aiempaa paremmat mahdollisuudet myös reunaseutukuntien väestölle elää ja työskennellä omilla kotiseuduillaan. Tämä lisää alueellista tasa-arvoisuutta. Tavoitellut elinkeinoelämän kasvu- ja kehitysvaikutukset voivat ulottua myös Pirkanmaan ulkopuolelle. Mahdollisena riskinä toimintalinjan toteutuksessa voidaan pitää sitä tavoitteen vastaista kehityskulkua, että osaamiseen perustuva elinkeinotoiminta kehittyy voimakkaasti maakunnan taloudellisesti vahvalla keskuseudulla mutta ei riittävästi maakunnan reunaosissa, joissa elinkeinotoiminnan edellytykset ovat haasteellisemmat.

2. TEKIJÄT JA OSAAMINEN (INHIMILLISET VOIMAVARAT)

Vaikutukset:	Nollavaihtoehto	Tavoitevaihtoehto	Ero/merkittävyys
Sosiaaliset	-	++	3
Ekologiset	0	0	0
Kulttuuriset	0	0	0
Taloudelliset	-	+ / ++	2/3
Tasa-arvo	-	+	2

Tekijät ja osaaminen -toimintalinja keskittyy koulutusta, työllisyyttä ja työelämän toimivuutta kehittäviin sekä työelämästä ja yhteiskunnasta syrjäytymistä ehkäiseviin toimenpide-esityksiin. Kokonaisuuden merkittävimmät vaikutukset ovat sosiaalisia ja taloudellisia sekä alueellista tasa-arvoisuutta edistäviä. Erityisesti koulutuksen työelämävastaavuuden parantamisen, oppilaitosten yhteistyön vahvistamisen, opintopolkujen saumattomuuden varmistamisen, työhyvinvoinnin lisäämisen sekä maahanmuuttajatyön vahvistamisen kaltaiset ohjelmaan kirjatut aloitteet edistävät maakunnan väestön elämänlaatua, työllisyyttä ja ansaintamahdollisuuksia sekä vähentävät syrjäytymisen uhkaa. Näitä vaikutuksia voi heijastua myös Pirkanmaan naapurialueille. Ekologisia tai kulttuurisia vaikutuksia toimintalinjan mukaisten toimien toteuttamisen ei voi katsoa sisältävän mainittavassa määrin. Ensimmäisen toimintalinjan tapaan riskit liittyvät siihen mahdollisuuteen, että koulutuksen tehostaminen, työvoiman saatavuus ja osaaminen ja muut tavoitellut tulemat eivät ohjelmassa esitetyllä tavalla riittävästi vahvistu maakunnan niukemmilla resursseilla toimivissa ja väestöä menettävissä reunaosissa.

3. ALUERAKENNE, YHTEYDET JA ENERGIA

Vaikutukset:	Nollavaihtoehto	Tavoitevaihtoehto	Ero/merkittävyys
Sosiaaliset	-	+ / ++	2/3
Ekologiset	0/-	+	1/2
Kulttuuriset	-	++	3
Taloudelliset	-	++	3
Tasa-arvo	-	+	2

Ilman toimenpiteitä Tampereen seudulla väestönkasvun kielteiset vaikutukset näkyvät yhdyskuntarakenteen hajautumisena ja lisääntyvän liikenteen haittoina (saasteet, ruuhkat, liikenneturvallisuuden heikkeneminen). Maakuntaohjelmassa yhteiskunnan infrastruktuurijärjestelmien kehittämiseen ja aluerakenteen toimivuuteen liittyvät toimenpide-esitykset ovat toteutuessaan päävaikutuksiltaan taloudellisia niiden edistäessä yhteiskunnan ja sen toimijoiden toiminta- ja tuloksentelekykyä sekä alueen kilpailukykyisyyttä. Lisäksi niillä on myönteisiä kulttuurisia, alueelliseen tasa-arvoon ulottuvia sekä sosiaalisia vaikutuksia. Nämä liittyvät erityisesti ohjelmassa tavoiteltuun maaseudun elinvoimaisuuden turvaamiseen eri toimenpitein sekä koko maakunnan kattavien ja toimintavarmojen teknisen perusrakenteen järjestelmien (liikenne-, vesi-, jäte- ja energiahuolto) kehittämiseen. Teknisten järjestelmien (väylärakentaminen, vesi- ja energiaverkot ym.) rakentamisvaiheessa voi lyhyellä aikavälillä aiheutua negatiivisia ekologisia vaikutuksia ainakin paikallisesti, mutta näidenkin osalta pidemmällä aikavälillä ja laajemmin arvioituna pakollinen hankekohtainen ympäristövaikutusten arviointi varmistaa, että toteutustavoista valitaan ympäristölle vähiten haitalliset ja riskeille vähiten alttiit. Mittavissa infrastruktuuri-investoinneissa vaikutukset voivat ulottua myös maakuntarajan yli ja näkyä esim. alueiden saavutettavuuden paranemisena tai teknisen huollon järjestelmien kattavuuden lisääntymisenä. Raide- ja

joukkoliikenteen kehittäminen voi mahdollistaa myös yhdyskuntarakenteen uudenlaiset, kestävämmät kehityssuunnat. Ohjelmassa edellytettyjen vesihuollon keskittämistä edistävien tai muiden samankaltaisten, toimintoja yhdistävien ratkaisujen voi kuitenkin olettaa sisältävän myös huomioon otettavia toiminnallisia riskejä. Toimintalinja on maakuntaohjelmassa ainoa, jonka sisältöihin kaikilla arvioinnin kohteena olevilla vaikutustyypeillä on liityntä.

4. VETOVOIMA, IMAGO JA IDENTITEETTI

Vaikutukset:	Nollavaihtoehto	Tavoitevaihtoehto	Ero/merkittävyys
Sosiaaliset	-	+	2
Ekologiset	0	0	0
Kulttuuriset	0	+	1
Taloudelliset	-/0	+	1/2
Tasa-arvo	0	++	2

Toimintalinjan toimenpide-esitykset keskittyvät hyvinvointipalvelujen turvaamiseen, maakunnan sisäisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen, laadukkaan asuin- ja toimintaympäristön turvaamiseen sekä kulttuuri- ja matkailutoimintojen vahvistamiseen maakunnan kehityksessä. Näiden toteuttamisella on sosiaalisia vaikutuksia, jotka liittyvät palvelujen saatavuuden, turvallisuuden ja asumisen esteettömyyden paranemiseen sekä joiltakin osin myös kansalaisten osallistumismahdollisuuksien vahvistamiseen. Taloudellisina vaikutuksina pyritään kuntatalouden palvelutuotannon menokasvun hillintään ja toisaalta yksityisen sektorin toimijoiden ja yritystoiminnan aktivoitumisen kautta myönteisiin aluetalouden kasvuaikutuksiin. Useat toimintalinjan esityksistä tarjoavat mahdollisuuksia alueellisen tasa-arvon parantamiseen sekä keskusseudun ja maakunnan muiden osien välisen yhteistyön ja työnjaon syventämiseen. Nimenomaisilla kulttuurihankkeilla edistetään maakunnan kulttuuriympäristön tilaa ja kulttuuritoimialan elinkeinollista hyödyntämistä, mutta muilta osin kulttuurisia ja ekologisia vaikutuksia on vain vähän. Toimintalinjassa riskit mahdollistuvat edellisten toimintalinjojen tapaan kaksijakoisen kehityskuvan muodossa keskusseudun ja maakunnan reunaosien välillä, mikäli esim. palvelutuotannon tai kulttuuritoiminnan ylläpidon ja vahvistamisen edellyttämiä toimintamalleja ja investointeja ei kyetä pienemmällä, niukemman resursoinnin paikkakunnilla varmistamaan.

Ohjelmatasolla merkittävimmät vaikutukset ovat luonteeltaan taloudellisia ja sosiaalisia, ja myös vaikutukset alueelliseen tasa-arvoon on arvioitu melko huomattaviksi. Ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden kulttuuriset ja ekologiset vaikutukset on arvioitu selvästi vähäisemmiksi.

VAIKUTUKSET MAAKUNNAN ERI OSISSA JA YMPÄRISTÖN OSA-ALUEILLA

Luontaisesti kehitys tapahtuu voimakkaimpina Tampereen seutukunnassa, ja myös kehityksen ympäristövaikutukset ovat selvimpiä siellä. Maakuntaohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden yksi keskeisistä tavoitteista on luoda aitoa yhteistyötä seutukuntien välillä ja kanavoida Tampereen seudun vahvaa kehitystä maakunnan ulompiin osiin. Toimintalinjassa 4. maakunnan osien välisen vuorovaikutuksen edistämiseen liittyvät tavoitteet on ilmaistu selväsanaoisimmin. Ohjelman toteutus suuntaa siten samalla myös toteutuksen vaikutuksia maakunnan reunaosiin. Fyysisen infrastruktuurin kehittämistä koskevassa toimintalinja 3:ssa tämänkaltaiset vaikutukset voi toteutustoimien investointiluonteesta johtuen arvioida ilmeisimmiksi. Muuten toimintalinjojen välillä ei ole merkittäviä eroja sen suhteen, miten niiden vaikutukset alueellisesti kohdentuvat eivätkä positiiviset tai negatiiviset vaikutukset oletusarvoisesti kasaudu systemaattisesti joko keskus- tai reuna-alueille. Lopputulos riippuu pitkälti siitä mitkä toimenpiteet lopulta valikoituvat toteutettaviksi.

Edellä tehtyjen arviointien pohjalta voidaan päätellä, että maakuntaohjelman toteuttaminen sinänsä ei kohdistu vaikutuksia erityisesti millekään tietyille ympäristön osa-alueille, eikä se vaikuta ympäristön- tai luonnonsuojelun kannalta merkittäviin alueisiin, kuten Natura-alueisiin.

TOIMENPITEET HAITALLISTEN VAIKUTUSTEN EHKÄISEMISEKSI

Tässä ympäristöselostuksessa toteutettu vaikutusten arviointi on osaltaan suunnannut ohjelmassa esitettyjen kehittämistoimenpiteiden muotoilua, ja arvioiden perusteella joihinkin toimintalinjojen sisältöihin on tehty tunnistetut vaikutukset huomioon ottavia lisäyksiä tai muutoksia, ja etenkin ympäristöön myönteisesti vaikuttavia toimenpide-ehdotuksia on kirjattu lisää. Siltä osin kun ohjelmaan sisältyvien toimenpide-esitysten toteuttamisesta seuraa kielteisiä vaikutuksia jollakin ulottuvuudella, niihin on tarkoitus ottaa kantaa kunkin hankkeen toteutusta suunniteltaessa.

Hankekohtainen vaikutusten arviointiprosessi varmistaa rakennus- ja investointihankkeiden toteuttamisessa, että vaikutuksia punnitaan suhteessa hankkeiden tavoitteisiin ja vähiten haitallisia vaikutuksia aiheuttavat toteuttamistavat valitaan.

VAIKUTUSTEN SEURANTA

Koska maakuntaohjelmasta ei suoranaisesti seuraa rahoitus- tai hankepäätöksiä, myös vaikutusten seurannassa pysyttäydytään toimintalinjatasolla. Maakuntaohjelman vaikutukset ovat voittopuolisesti kehitysprosesseja ja kehityskulkuja käynnistäviä ja tukevia. Siksi ohjelman seurannassa painottuvat enemmän laadulliset arvioinnit kuin määrälliset ja mitattavissa olevat indikaattorit. Seuranta tehdään ohjelmakauden kuluessa, ja lakisääteinen ohjelma-arviointi tulee sisältämään myös ohjelman vaikuttavuusarvioinnin. Viranomaisten edustajista muodostettu SOVA-yhteistyöryhmä osallistuu seurantaan.

PIRKANMAAN
LIITTO

